

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ

КОМІТЕТ З ПИТАНЬ ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПРАВОСУДДЯ

В И С Н О В О К

щодо проекту Закону про внесення зміни до статті 183 Кримінального процесуального кодексу України (щодо надання суду права не визначати розмір застави у кримінальних провадженнях про тяжкі та особливо тяжкі злочини, які вчинені окремими суб'єктами) (реєстр. № 4596 від 05 травня 2016 року)

Комітет з питань правової політики та правосуддя розглянув на своєму засіданні 06 вересня 2016 року (протокол № 50) на відповідність Конституції України проект Закону про внесення зміни до статті 183 Кримінального процесуального кодексу України (щодо надання суду права не визначати розмір застави у кримінальних провадженнях про тяжкі та особливо тяжкі злочини, які вчинені окремими суб'єктами) (реєстр. № 4596 від 05 травня 2016 року), поданий народним депутатом України Міщенком С.Г. (далі - Законопроект).

Згідно з пояснювальною запискою до Законопроекту його метою є надання суду законодавчо визначеної можливості, враховуючи підстави та обставини, передбачені статтями 177 («Мета і підстави застосування запобіжних заходів») та 178 («Обставини, що враховуються при обранні запобіжного заходу») Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України), не визначати розмір застави у кримінальному провадженні про тяжкі та особливо тяжкі злочини, вчинені суб'єктами, на яких поширюється дія пункту 1 частини першої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції», тобто особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

Завданням Законопроекту є відвернення випадків зловживання правом на внесення застави з боку зазначених осіб, які підозрюються (обвинувачуються) у вчиненні тяжких та особливо тяжких злочинів під час перебування на відповідних посадах, надання судам можливості більш ефективно застосовувати положення чинного кримінально-процесуального законодавства при обранні запобіжного заходу у кримінальних провадженнях про злочини згаданих вище спеціальних суб'єктів, утвердження принципу невідворотності покарання за вчинені злочини.

Вирішуючи питання про відповідність Законопроекту положенням Конституції України, Комітет виходить з такого.

У Конституції України визначається, що Україна є правовою державою (стаття 1), органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених цією Конституцією межах і відповідно до законів України (частина друга статті 6), закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй (частина друга статті 8), людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю (стаття 3), кожній людині гарантується право на свободу та особисту недоторканість (стаття 29).

Разом з тим, Конституція України передбачає можливість тримання під вартою лише за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом (частина друга статті 29).

Зазначене положення Основного Закону відповідає статті 5 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод 1950 року (далі – Конвенції), якою передбачена можливість застосування запобіжного заходу у вигляді арешту або затримання особи, зокрема з метою запобігання вчиненню особою правопорушення чи її втечі після його вчинення.

При цьому, частиною першою статті 62 Конституції України встановлено, що особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду.

Відповідно до пункту другого статті 6 Конвенції кожен, кого обвинувачено у вчиненні кримінального правопорушення, вважається невинуватим, доки його вину не буде доведено в законному порядку. Аналогічне положення міститься у пункті другому статті 14 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права.

Однак, системний аналіз Рішення Конституційного Суду України від 08 липня 2003 року № 14-рп/2003 дає підстави стверджувати, що застосування запобіжних заходів за своєю правовою природою не є мірою покарання, а тому обрання запобіжного заходу щодо особи, яка підозрюється або обвинувачується у вчиненні злочину, не є порушенням положень статті 62 Конституції України.

Верховний Суд України у пункті 21-1 постанови Пленуму від 25 квітня 2003 року № 4 «Про практику застосування судами запобіжного заходу у вигляді взяття під варту та продовження строків тримання під вартою на стадіях дізнання і досудового слідства» звертає увагу судів на те, що постанови про обрання запобіжного заходу та продовження строків тримання під вартою з урахуванням вимог статті 62 Конституції України та пункту 2 статті 6 Конвенції мають бути викладені у формулюваннях, які забезпечують дотримання принципу невинуватості особи.

Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ у своєму листі від 04 квітня 2013 року № 511-550/0/4-13 «Про деякі питання порядку застосування запобіжних заходів під час досудового розслідування та судового провадження відповідно до Кримінального процесуального кодексу України» зазначив, що запобіжні заходи, затримання у кримінальному провадженні застосовуються тільки з метою та за наявності підстав, визначених КПК України. Слідчому судді, суду слід враховувати, що рішення про застосування одного із видів запобіжних заходів, який обмежує права і свободи підозрюваного, обвинуваченого, має відповідати характеру певного суспільного інтересу (визначеним у КПК конкретним підставам і меті), що, незважаючи на презумпцію невинуватості, превалює над принципом поваги до свободи особистості. Необхідно враховувати, що запобіжні заходи у кримінальному провадженні обмежують права особи на свободу та особисту недоторканність, гарантовані статтею 5 Конвенції, а тому можуть бути застосовані тільки за наявності законної мети та підстав, визначених КПК України, з урахуванням відповідної практики Європейського суду з прав людини.

Зокрема, відповідно до практики зазначеного Суду тримання під вартою може бути виправдане в кожному випадку, якщо існують конкретні вказівки на справжні інтереси суспільства, які, попри презумпцію невинуватості, переважають правило поваги до особистої свободи (Рішення Європейського суду у справі Калашников проти Росії від 15 липня 2002 року (Kalashnikov v. Russia judgment of 15 July 2002), § 114).

Конституцією України передбачено, що діяння, які є злочинами, та відповідальність за них (пункт 22 частини першої статті 92), судоустрій, судочинство, організація і діяльність прокуратури, органів дізнання і слідства (пункт 14 частини першої статті 92) визначаються виключно законом. Прийняття законів належить до повноважень Верховної Ради України як єдиного органу законодавчої влади в Україні (стаття 75, пункт 3 частини першої статті 85 Конституції України).

Враховуючи викладене, Комітет дійшов висновку, що проект Закону про внесення зміни до статті 183 Кримінального процесуального кодексу України (щодо надання суду права не визначати розмір застави у кримінальних провадженнях про тяжкі та особливо тяжкі злочини, які вчинені окремими суб'єктами) (реєстр. № 4596 від 05 травня 2016 року), поданий народним депутатом України Міщенком С.Г., не суперечить положенням Конституції України.

Голова Комітету

Р.П.КНЯЗЕВИЧ